

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رابطه هیجان تحصیلی با درگیری تحصیلی

تالیف

فریبا محمدی سیاه کمری

زهرا خالوندی فرد

انتشارات فرزندگان دانشگاه

۱۳۹۸

سرشناسه	: محمدی سیاه کمری، فریبا، ۱۳۶۴-
عنوان و نام پدیدآور	: رابطه هیجان تحصیلی با درگیری تحصیلی / تألیف فریبا محمدی سیاه کمری، زهرا خالوندی فرد.
مشخصات نشر	: تهران: فرزندگان دانشگاه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۲ص: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۳۸-۷۰-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: شاگردان -- ایران -- بهداشت روانی -- نمونه پژوهی
موضوع	: Students -- Mental health -- Iran -- Case studies
موضوع	: هوش هیجانی -- ایران -- نمونه پژوهی
موضوع	: Emotional intelligence -- Iran -- Case studies
موضوع	: موفقیت تحصیلی -- ایران -- جنبه های روان شناسی -- نمونه پژوهی
موضوع	: Academic achievement -- Iran -- Psychological aspects -- Case studies
شناسه افزوده	: خالوندی فرد، زهرا، ۱۳۶۱-
رده بندی کنگره	: ۳۴۳-LB
رده بندی دیویی	: ۷۱۳/۳۷۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۸۸۵۸۷۶

انتشارات فرزندگان دانشگاه

رابطه هیجان تحصیلی با درگیری تحصیلی

تألیف: فریبا محمدی سیاه کمری - زهرا خالوندی فرد

ناشر: فرزندگان دانشگاه

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۳۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۳۸-۷۰-۱

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۹۵۱۹

تقدیم بہ

روح پاک پدرم کہ عالمناز بہ من آموخت کہ چگونه در عرصہ زندگی ایستادگی را تجربہ نمایم

و بہ مادرم، دیہای سیکران فداکاری و عشق کہ وجودم برایش بہ نجات بود و وجودش بر ایم بہ مہر

و بہ ہمسرم، اسطورہ زندگی ام، پناہ مستحقی ام و امید بودم

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
فصل اول.....	۱۳
مقدمه پژوهش.....	۱۳
۱-۱- مقدمه.....	۱۳
۲-۱- بررسی ماهیتی و علمی موضوع.....	۱۵
۳-۱- اهمیت و ضرورت تالیف این کتاب.....	۱۹
۴-۱- اهداف پژوهش.....	۲۲
۶-۱- تعاریف متغیرها.....	۲۳
۱-۶-۱- تعاریف مفهومی متغیرها.....	۲۳
۲-۶-۱- تعاریف عملیاتی متغیرها.....	۲۳
فصل دوم.....	۲۵
مبانی نظری و پیشینه پژوهش.....	۲۵
۱-۲- مفاهیم هوش هیجانی.....	۲۵
۲-۲- سازگاری فردی و اجتماعی.....	۲۶
۳-۲- فرایند سازگاری.....	۲۸
۴-۲- سازگاری از رویکرد های مختلف.....	۲۹
۱-۴-۲- رویکرد تحلیل روانی فروید.....	۲۹
۲-۴-۲- رویکرد شناختی اجتماعی.....	۳۰
۳-۴-۲- رویکرد اصالت وجود.....	۳۱
۴-۴-۲- رویکرد رفتارگرایی.....	۳۲
۵-۴-۲- رویکرد انسان گرایی.....	۳۳
۶-۴-۲- رویکرد شناختی.....	۳۴
۷-۴-۲- رویکرد روانی-اجتماعی اریکسون.....	۳۵

- ۳۵..... ۲-۴-۸- رویکرد روان شناسی فردی آدلر
- ۳۶..... ۲-۴-۹- رویکرد روانکاو اجتماعی هورنای
- ۳۷..... ۲-۴-۱۰- رویکرد پدیدار شناختی کارل راجرز
- ۳۸..... ۲-۵- ویژگی های افراد سازگار
- ۴۰..... ۲-۶- ملاک های سازگاری خوب
- ۴۳..... ۲-۷- روش ها و اشکال سازگاری
- ۴۵..... ۲-۸- الگوها و روش های کسب سازگاری
- ۵۰..... ۲-۹- عوامل مؤثر بر سازگاری اجتماعی
- ۵۵..... ۲-۱۰- هوش هیجانی
- ۵۶..... ۲-۱۱- هوش هیجانی یا عاطفی :
- ۵۶..... ۲-۱۲- تعاریف مختلف برای هوش هیجانی
- ۵۶..... ۲-۱۳- تاریخچه هوش هیجانی
- ۵۷..... ۲-۱۴- هوش هیجانی از نظر گلمن :
- ۵۹..... ۲-۱۵- هوش هیجانی از نظر بار - آن
- ۶۱..... ۲-۱۶- مؤلفه های هوش هیجانی
- ۶۳..... ۲-۱۷- تفاوت بین هوش عمومی Q و هوش هیجانی EQ
- ۶۵..... ۲-۱۸- ویژگی افراد با هوش هیجانی بالا
- ۶۶..... ۲-۱۸- چگونگی افزایش هوش هیجانی
- ۶۶..... ۲-۲۰- سازگاری در اجتماع و هوش هیجانی
- ۶۷..... ۲-۲۱- اهمیت هوش هیجانی
- ۷۰..... ۲-۲۲- ابعاد هوش هیجانی:
- ۷۱..... ۲-۲۳- بهره هوش و هوش هیجانی:
- ۷۳..... ۲-۲۴- کاربردهای هوش هیجانی:
- ۷۴..... ۲-۲۵- هوش هیجانی و تربیت فرزندان
- ۷۵..... ۲-۲۶- هوش هیجانی و سلامت
- ۷۶..... ۲-۲۷- ارزیابی هوش هیجانی

۲۸-۲-هوش هیجانی پایین وبالا.....	۷۷
۲۹-۲-چگونه می توانیم هوش هیجانی را افزایش دهیم؟.....	۷۹
۳۰-۲-درگیری والدین در امور تحصیلی.....	۸۰
۳۱-۲-پیشینه پژوهش.....	۸۱
داخلی	۸۱
خارجی	۹۴

فصل سوم ۹۷

روش شناسی پژوهش	۹۷
۱-۳- مقدمه	۹۷
۲-۳- طرح پژوهش	۹۷
۳-۳- متغیرهای پژوهش	۹۷
۴-۳- جامعه پژوهش	۹۸
۵-۳- روش نمونه گیری و حجم نمونه پژوهش	۹۸
۶-۳- ابزار پژوهش	۹۸
پرسشنامه هیجانهای تحصیلی پکران:(AEQ)	۹۸
پرسشنامه درگیری تحصیلی	۱۰۰
۸-۳- روایی پرسشنامه	۱۰۱
۹-۳- پایایی پرسشنامه	۱۰۱
۱۰-۳- تجزیه و تحلیل داده ها	۱۰۲

فصل چهارم ۱۰۳

تجزیه و تحلیل آماری دادهها.....	۱۰۳
۱-۴- مقدمه	۱۰۳
۲-۴- بخش اول: تحلیل توصیفی	۱۰۴
۳-۴- بخش دوم: تحلیل استنباطی.....	۱۰۸

۱۱۳	فصل پنجم
۱۱۳	بحث و نتیجه گیری
۱۱۳	۱-۵ مقدمه
۱۱۴	۲-۵ بحث و نتیجه گیری بر روی فرضیه ها
۱۱۵	۳-۵ پیشنهادها
۱۱۵	۱-۳-۵ پیشنهادهای کاربردی
۱۱۵	۲-۳-۵ پیشنهاد های پژوهشی
۱۱۵	۴-۵ محدودیت ها
۱۱۷	منابع و مآخذ

پیشگفتار

امروزه با کاهش انگیزه، هیجان‌های مثبت در دانش‌آموزان کاهش یافته و این عامل خود موجب کاهش افت تحصیلی در دانش‌آموزان گردیده است. با توجه به آنچه ذکر شد، این پژوهش در صدد بررسی این مسأله است که آیا بین هیجان‌های تحصیلی و درگیری تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهر کرمانشاه رابطه وجود دارد؟ طرح پژوهش از لحاظ نوع جزو تحقیقات کاربردی و از لحاظ شیوه اجرا جزو تحقیقات توصیفی و همبستگی است. هدف اصلی از انجام این پژوهش بررسی رابطه هیجان‌های تحصیلی با درگیری تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهر کرمانشاه می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش در برگیرنده تمامی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول شهر کرمانشاه در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ که مشغول به تحصیل هستند. حجم جامعه مورد نظر برابر ۲۵/۰۰۰ نفر بود. که براساس جدول کوکران ۳۷۸ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود. در این روش ابتدا با مراجعه به اداره کل آموزش و پرورش استان کرمانشاه آمار دانش‌آموزان دوره متوسطه اول که در دوره تحصیلی ۹۶-۹۵ به تحصیل اشتغال داشتند به دست آمد. سپس هر کدام از نواحی سه‌گانه آموزش و پرورش شهر کرمانشاه تعدادی مدرسه انتخاب شد. از آنجا که حجم نمونه برای جامعه براساس جدول مورگان ۳۷۸ نفر بود و تراکم هر کلاس بین ۲۵ تا ۳۰ نفر بود. دانش‌آموزان ۱۳ کلاس را برای پاسخگویی به پرسشنامه‌ها انتخاب نموده. و برای این کار از هر ناحیه یک مدرسه به طور تصادفی از میان مدارس آن ناحیه انتخاب شد. که به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای انجام شده است. بر این اساس می‌توان اظهار نظر نمود که درگیری تحصیلی و هیجان‌های مثبت تحصیلی توان پیش‌بینی یادگیری خودگردان را در دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول را دارند. همچنین می‌توان اظهار نظر نمود که درگیری تحصیلی و هیجان‌های منفی تحصیلی توان پیش‌بینی یادگیری خودگردان را در

دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول را دارند. و نیز می‌توان اظهار نظر نمود که در پژوهش‌ها بین درگیری تحصیلی و یادگیری خودگردان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

فصل اول

مقدمه پژوهش

۱-۱- مقدمه

امروزه یکی از عوامل مؤثر یادگیری و پیشرفت تحصیلی در میان دانشجویان و دانش آموزان، رویکرد یادگیری آنان است. اکثریت روانشناسان پرورشی و متخصصان یادگیری چگونگی برخورد یادگیرندگان با مطالب را رویکرد یادگیری گفته اند (سیف و فتح آبادی، ۲۰۰۸؛ روشنایی، ۲۰۰۷). بررسی رویکردهای مطالعه و یادگیری به دو نوع رویکرد عمیق و رویکرد سطحی اشاره دارد. در رویکرد عمیق، یادگیرنده بر فهم و مرتبط ساختن اندیشه‌های موجود در مطلب یا تکلیف یادگیری متمرکز می‌گردد و شیوه اصلی او در مطالعه، منسجم سازی و وحدت بخشی مفاهیم و اصول یاد گرفته شده در یک نظام مفهومی گسترده تر است. در رویکرد سطحی، یادگیرنده در پی به خاطر سپردن و بازآفرینی حقایق موجود است، بیآنکه بر انسجام حقایق و آفرینش یا کشف روابط جدید بین مفاهیم یاد گرفته شده، تمرکزی داشته باشد. این رویکرد در مقایسه با رویکرد عمیق، کمتر جنبه زایشی و پویا دارد. در رویکرد راهبردی، یادگیرنده با به کارگیری راهبردهای سازمان دهی مطالعه و مدیریت زمان، تلاش می‌کند تا به کسب موفقیت نایل آید. ویژگی این رویکرد، تمرکز بر استفاده از راهبردهایی است که یادگیرنده را در حصول

پیشرفت و موفقیت تحصیلی هدایت می کند. بنابراین، چنین یادگیرنده ای در صورتی که فهم عمیق مطلب و مرتبط ساختن و منسجم نمودن اندیشه ها و حقایق را مانعی در راه حصول پاداش بیرونی بداند و احساس کند که از لحاظ منابع زمانی در مضیقه است، امکان دارد که از فهم عمیق مطلب صرف نظر نماید. در مدل انتویستل و تیت^۱ (۱۹۹۵) - رویکرد عمیق با انگیزش درونی برای یادگیری، رویکرد سطحی با ترس از شکست و رویکرد راهبردی با انگیزه پیشرفت همراه است. اما داف^۲ (۱۹۹۷) گزارش نمود که اجزاء انگیزشی مدل مزبور از اعتبار قابل قبولی برخوردار نیست، به همین دلیل در الگوی پیشنهادی خود، منحصراً مؤلفه های شناختی رویکرد یادگیری را ملحوظ داشت. اما به منظور اتخاذ رویکردی کل گرایانه، جستجوی ارتباط این مؤلفه ها با عوامل انگیزشی دیگر از اهمیتی ویژه برخوردار است. در و واتکینز^۳ (۱۹۹۸) رابطه رویکردهای یادگیری عمیق و سطحی را با دو عامل انگیزشی خودپنداره تحصیلی و مکان کنترل مورد مطالعه قرار دادند. یافته های مطالعه آنان از طریق تحلیل مسیر نشان داد که عوامل انگیزشی فوق رویکردهای یادگیری را پیش بینی می کنند، بدین ترتیب که رویکرد یادگیری افرادی که مکان کنترل بیرونی دارند، عمدتاً سطحی است و خودپنداره تحصیلی مثبت با رویکرد عمیق در یادگیری همراه است. این پژوهشگران بر رابطه عوامل انگیزشی با رویکردهای یادگیری تأکید ورزیده اند. تبیین فرآیند و پیامدهای یادگیری تنها به وسیله ویژگی های انگیزشی فراگیران میسر نیست، بلکه تنیده در عوامل انگیزشی، مکانیسم های خودنظم دهی، مشتمل بر اجزاء شناختی و فراشناختی یادگیری را هدایت می کند (ولترز^۴، ۱۹۹۸). به اعتقاد پینتریچ و شانک^۵ (۲۰۰۲) امروزه این اعتقاد بوجود آمده است که دانش آموزان برای اینکه عملکرد خوبی در مدرسه داشته باشند به

^۱ Tait

^۲ Duff

^۳ watkinse

^۴ - Wolters

^۵ Pintrech & Schunk

مهارت‌های شناختی و تمایلات انگیزشی نیاز دارند (محسن پور ۱۳۸۶). بررسی‌های براهینی (۱۳۶۳) نشان می‌دهد که انگیزش یکی از عوامل اصلی بروز رفتار است و تمام رفتارها از جمله- یادگیری، عملکرد، ادراک، دقت، یادآوری، فراموشی، تفکر، خلاقیت و هیجان اثر دارد حسن زاده (۱۳۸۱) چنانچه سیف (۱۳۸۳) معتقد است برای توضیح و توجیه اختلاف بین دانش آموزانی که استعداد یکسان برای یادگیری دارند، اما پیشرفت تحصیلی آنها متفاوت است می‌توان از مفهوم انگیزش استفاده کرد.

۱-۲- بررسی ماهیتی و علمی موضوع

انگیزش فرایندی است که طی آن فعالیت‌های هدف محور برانگیخته و حفظ می‌شود. انگیزش یک فرایند است و نه یک فراورده. ما نمی‌توانیم انگیزش را مستقیماً مشاهده کنیم، اما می‌توانیم آن را از رفتارهایی مانند انتخاب تکالیف، تلاش استقامت و گفتار استنباط کنیم (پینتریچ ۲۰۰۲) در سال ۱۹۷۰ دونوع انگیزش شناسای شد... انگیزش درونی و انگیزش بیرونی. افرادی که بطور درونی برانگیخته می‌شوند در تکلیف بخاطر خود تکلیف درگیر می‌شوند به دلیل اینکه تکلیف برای آنها خوشایند، جالب و خشنود کننده است و نیازی به پاداش ظاهری برای لذت بردن از انجام دادن تکالیف ندارند. در مقابل افرادی که بطور بیرونی برای انجام تکلیفی برانگیخته می‌شوند بخاطر پیامد یا پاداشی است که با انجام دادن آن تکلیف ممکن است دریافت کنند، پاداشی که بوسیله دیگران برای آنها بخاطر انجام تکلیف تعیین می‌شود یا به دلیل بازشناختی که آنها از انجام دادن آن تکلیف دارند (دی سی^۱ ۱۹۷۵، ۱۹۷۱، پرتسالو و ردفورد^۲ ۲۰۱۰) انگیزش درونی در همه سطوح کلاسی به طور مثبت با یادگیری، و پیشرفت و ادراک شایستگی و به طور منفی با اضطراب رابطه دارد (گودفرد^۳ ۱۹۸۵). دانش آموزانی که به طور درونی برانگیخته میشوند در فعالیت های درگیر

---

^۱ Deci

^۲ Gottfried Pratsala & Redford